

Met Frits de Lange op pelgrimspad

De reis is de bestemming

Tekst: Anouschka van Wettum

'De reis is de bestemming', schrijft Frits de Lange in zijn boek 'Heilige Onrust'. Geloven is voor De Lange een pelgrimstocht. Ook voor twintigers? Anouschka van Wettum over voortschuifelende gelovigen en backpackende vakantievierders.

Het was even geleden dat ik in de kerk zat, en weer kon ik niet rustig stil blijven zitten op de houten banken. Tijdens de dienst die ik bijwoonde, werd dan ook *Heilige onrust* ten doop gehouden. De auteur Frits de Lange overhandigde het eerste exemplaar aan zijn broer: "Ik geef het boek aan een generatie." Toch vraag ik me af of niet juist mijn generatie van twintigers veel baat bij het boek zal hebben. We trekken massaal de wereld rond om te reizen naar verre oorden. We vertrekken, vaak zelfs te voet, om onze onrust te volgen in landen van yoga, meditatie en extreme sporten.

Onruststoker

Heilige onrust heeft al voor verschijning de nodige onrust veroorzaakt. Het dagblad *Trouw* kondigde het boek aan als de afschaffing van de hemel. De week erna verscheen een verontschuldigend redactioneel vergezeld van een artikel waarin een predikant de hemel weer terug de hemel in prees. Wie De Lange's boek dan openslaat, ziet dat *Trouw* bouwt op een enkele zin die vlak voor de conclusie komt: "Beter is het daarom te leven alsof er geen hemel bestaat." De protestante theoloog Frits de Lange heeft namelijk helemaal geen boek geschreven over het wel of niet bestaan van God en de hemel. Hij schreef zijn boek over de pelgrim als metafoor van wat mensen elke dag weer in beweging brengt. De auteur draagt het boek op aan een generatie die na het verbrokkelen van de verzuiling met de ruïnes achterbleef. Het oude geloof is kwijt en daarmee de oude

dogma's, en ook "de veilige zekerheid van het eigen groepsgelijk". Tegen die achtergrond gaat de theoloog terug naar het hart van religie, zoals de ondertitel luidt, waar niets van de religie zelf overblijft maar des te meer het geloof in zijn naakte vorm. Hij omschrijft deze kern als verlangen. Dat wat mensen ertoe zet om de ene voet voor de andere te zetten. En in het spreken over dit verlangen doet hij een goed woordje voor het woordje 'God'.

Generatiekloof

De Lange (1955) schreef zijn boek voor zijn generatie voor wie de religieuze woorden hol zijn geworden, maar in reacties klampt men vast aan juist die woorden. De theoloog nam de pelgrim als metafoor, maar het publiek wil dat hij gaat lopen. Hij spoort aan om naar het leven te kijken, maar zijn critici horen alleen de afschaffing van de hemel. De auteur wil kijken naar wat de mens beweegt om iedere dag weer uit bed te komen. Maar de lezer kijkt alleen naar de hemel. Misschien moet je je religie eerst verliezen voordat je de onrust ervaart. Religie is vaststaan, maar vaststaan is ook stevig staan en weten waar je aan toe bent. De heilige onrust is misschien alleen herkenbaar voor degene met *Wanderlust* in de benen.

De onrust over het boek van De Lange speelt zich ver af van de wereld van jonge mensen. Op de boekpresentatie kwam een typisch kerkelijk publiek af dat dit nieuwe boek naar zijn eigen taal probeerde te vertalen. Dat is een discussie waarin ik niet kan delen, ik heb de verzuiling nooit gekend en ben weliswaar met de kerk opgevoed maar heb nooit het 'eigen groepsgelijk' gekend. Religie is voor mij een plek van sociaal samenzijn met onbekenden waarin veel conflicten, oud zeer, en discussies bestaan over zaken die er in mijn alledaagse realiteit niet veel toe doen. 'Weg ermee', dacht ik op een dag. Vanuit die mentaliteit is de relativering van De Lange een verademing.

De auteur koos voor het beeld van de pelgrim dat de vragen *Waar kom ik vandaan, wat doe ik hier en waar ga ik naartoe?* centraal stelt. Deze praktische vragen halen je uit je hoofd, weg bij jezelf en de eeuwige waarom-vragen. De metafoor van de

voortschuifelende mens gaat lijnrecht in tegen het ideaal van de *homo economicus* die altijd het beste, efficiëntste en lucratiefste zal kiezen. De pelgrim kent onzekerheid en ziet schoonheid in de omweg. Natuurlijk kun je het vliegtuig naar Santiago de Compostela pakken, maar dan heb je de Camino niet leren kennen. De Lange herkent het pelgrimsmotief in de labyrintloper, de nomade en de flaneur die allemaal laten zien dat de mens te voet meer is dan een reiziger van A naar B.

Ik voel me aangesproken door *Heilige onrust* en de beelden van de rondzwervende mens, misschien juist omdat ik weinig tradities ken en geen duidelijke roots heb in een dorp of stad. Toen ik in Parijs woonde, besteedde ik mijn tijd vooral aan het flaneren door de stad zodat ik me er tijdelijk thuis kon voelen. Mijn generatie is opgegroeid met jaarlijkse vakanties in het buitenland, de wereld rondreizen in een tussenjaar en citytrips in het weekend. Mijn generatie heeft de term 'voluntourism' voortgebracht: al die jonge mensen die bijvoorbeeld een weekje schuttingen gaan verven in een derdewereldland of op de foto gaan met zwarte kindertjes met wie ze oh zo gezellig knuffelen om ze vervolgens nooit meer te zien. Maar in het licht van De Langes boek kunnen we ook iets anders zien: een niet te stillen onrust drijft deze mensen de wereld over.

Oost west

"Je zult maar in Santiago geboren worden. Dan kun je er niet meer heenlopen", zei theoloog Tom de Haan in reactie op *Heilige onrust*. Hij vergeleek De Langes onderzoek met de parabel van een Engelsman die de wereld wilde rondreizen maar zonder te weten weer in Engeland aankwam en zijn thuisland aanzag voor een vreemd land. "Jouw generatie vliegt de hele wereld rond, maar komt niet in Nederlandse dorpen", zei iemand tegen me. De fietsvakanties uit de verhalen van mijn ouders hoor ik tegenwoordig zelden. Onze onrust drijft ons de wereld over maar we vergeten ons thuisland. Misschien zijn we nog onderweg om dan later thuis te kunnen komen. Of reizen we de wereld rond om onszelf tegen te komen. We voelen ons zozeer wereldburgers dat de wereld ons thuis is. Daar zit

de les voor mijn generatie in *Heilige onrust*: terecht komt de Indiër Jarava Lal Mehta (1912-1988) aan het woord die spreekt over het typisch Europese zelfvertrouwen dat zich de wereld 'eigen' wil maken. Mehta stelt dat echte gastvrijheid betekent dat je de ander het recht geeft vreemd te zijn. Pelgrim zijn leert je dat het niet om jou gaat.

We vliegen de wereld over, vaak als toeristen die de wereld bezitten en wier geld overal toegang toe verleent. Alleen hebben we nooit geleerd een pelgrim te zijn en proberen we onderweg vooral thuis te zijn. Misschien dat juist backpackers leren dat het vreemde vreemd blijft en dat je afhankelijk bent van gastvrijheid. Het beeld van de pelgrim biedt woorden aan generatie die de weg soms kwijt is. Het zijn niet zozeer de natuur en de stilte in exotische oorden die naar ons lonken, maar een diep verlangen van binnen. Misschien hebben we allemaal onze eigen portie heilige onrust.

Heilig

Welke onrust is nou heilig? Het wordt me niet duidelijk. De term 'heilig' is wat De Langes boek toch in het christelijke straatje doet belanden. De pelgrim is ontstaan in de christelijke traditie, en het boek is geschreven door een "hartstochtelijk theoloog en overtuigd predikant". De onrust van de auteur is verankerd in de christelijke traditie, omdat juist die traditie de pelgrim voortbracht. In andere woorden: De Lange kan een zinnebeeldige pelgrim zijn omdat de weg naar Santiago er al ligt, of je die nou als gelovige of als niet-gelovige betreedt. Daarom zal de generatie zonder christelijke achtergrond *Heilige onrust* aan zich voorbij laten gaan. De woorden 'religie', 'pelgrimage' en 'heilig' zeggen dan werkelijk niets meer en de Camino wordt een *bucketlist-item* of een proeve van bekwaamheid. Intussen blijven wij uitzien naar de woorden van de pelgrim die ons leert hoe we als reiziger niet alleen de vakantie, maar ook het leven aankunnen. ●

Anouschka van Wettum is afgestudeerd in letterkunde en werkt als stagiaire bij Volzin. Frits de Lange, Heilige onrust, Ten Have (172 blz., € 17,99)